

RBI (Urban Co-operative Banks – Voluntary Amalgamation) Directions, 2025

સ્વૈચ્છિક વિલીનીકરણ – પાત્રતા, બોર્ડ અને શેરહોલ્ડરોની મંજૂરી

1. નિર્દેશોનો વ્યાપ (Scope of the Directions)

RBI ની આ ડાઇરેક્શન બે અથવા વધુ અર્બન કો-ઓપરેટિવ બેંકો (UCBs)ના સ્વૈચ્છિક વિલીનીકરણને આવરી લે છે.

RBI દ્વારા વિલીનીકરણની દરખાસ્ત ત્યારે જ વિચારવામાં આવશે જ્યારે:

- વિલીન થનારી UCBના તમામ થાપણદારોના થાપણોની સંપૂર્ણ સુરક્ષા કરવામાં આવે, પછી ભલે તે UCBની નેટવર્થ હકારાત્મક હોય કે નકારાત્મક.
- જો વિલીન થનારી UCBની નેટવર્થ નકારાત્મક હોય, તો થાપણદારોના હિતોની સુરક્ષા માટે:
 - વિલીનીકરણ કરનાર UCBના પોતાના સંસાધનોનો ઉપયોગ કરી શકાય; અથવા
 - રાજ્ય સરકાર તરફથી અગાઉથી (upfront) નાણાકીય સહાય આપવામાં આવી શકે.
- વિલીનીકરણ પછી વિલીનીકરણ કરનાર UCBનો CRAR લાગુ પડતી લઘુત્તમ નિયમનકારી જરૂરિયાતને પૂર્ણ કરતો હોવો જોઈએ.

થાપણદારોનું રક્ષણ અને વિલીનીકરણ પછીની મૂડી પર્યાપ્તતા (Capital Adequacy) – આ બે મૂળભૂત શરતો છે.

2. બોર્ડ ઓફ ડિરેક્ટર્સની મંજૂરી

વિલીનીકરણને બંને UCBના કુલ બોર્ડ સભ્યોની સંખ્યાના ઓછામાં ઓછા બે-તૃતીયાંશ (2/3) બહુમતીથી મંજૂરી મળવી જરૂરી છે.

અહીં મીટિંગમાં હાજર રહીને મતદાન કરનારા સભ્યોના બે-તૃતીયાંશનો અર્થ નથી; પરંતુ બોર્ડની કુલ મંજૂર સભ્ય સંખ્યાના બે-તૃતીયાંશ સભ્યોની મંજૂરી જરૂરી છે.

મંજૂરી આપતા પહેલાં બંને બોર્ડે ખાસ કરીને નીચેની બાબતો ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ:

- વિલીનીકરણ થનારી UCBની Due Diligence કરવી.
- વિલીનીકરણ પછી બોર્ડની રચનામાં થનારા ફેરફારો અને તે RBI તથા લાગુ પડતા સહકારી કાયદાની જોગવાઈઓને અનુરૂપ છે કે નહીં તે તપાસવું.
- વિલીનીકરણ થનારી UCBના શેરહોલ્ડરોને ચૂકવવાપાત્ર Consideration નક્કી કરવું.
- Swap Ratio સક્ષમ અને સ્વતંત્ર Valuers દ્વારા નક્કી કરવામાં આવ્યો છે કે નહીં તે તપાસવું.
- Swap Ratio ન્યાયસંગત અને વાજબી (Fair and Reasonable) છે કે નહીં તે તપાસવું.

6. વિલીનીકરણ પછીની **Shareholding Pattern** RBI તથા લાગુ પડતા સહકારી કાયદાની જરૂરિયાતોનું પાલન કરે છે કે નહીં તે તપાસવું.
7. વિલીનીકરણની નીચેની બાબતો પર થતી અસરનું મૂલ્યાંકન કરવું:
 - નફાકારકતા (Profitability);
 - Net NPA;
 - CRAR;
 - Exposure Norms.
8. વિલીનીકરણ થનારી UCBની Assets, Liabilities અને Reserves સામાન્ય રીતે તેમના હાલના **Carrying Amounts** પર જ લેવામાં આવશે. **Assets**નું ઉપરથી **Revaluation** અથવા **Unrealised Gains**ની માન્યતા આપવાની રહેશે નહીં.

બોર્ડની મુખ્ય જવાબદારી

બોર્ડે વિલીનીકરણને માત્ર એક **Business Combination** તરીકે ન જોવું જોઈએ.

બોર્ડે મંજૂરી આપતા પહેલાં તેની:

- નાણાકીય અસર;
- મૂડી પર્યાપ્તતા;
- ગવર્નન્સ;
- Valuation;
- Asset Quality;
- Regulatory Compliance

પર થતી અસરનું સંપૂર્ણ મૂલ્યાંકન કરવું જોઈએ.

3. શેરહોલ્ડરોની મંજૂરી

બંને બોર્ડની મંજૂરી બાદ **Scheme of Amalgamation**ને બંને UCBના શેરહોલ્ડરોની મંજૂરી મેળવવી જરૂરી છે.

આ ઠરાવ માટે:

મીટિંગમાં વ્યક્તિગત રીતે હાજર રહેલા શેરહોલ્ડરોમાં સંખ્યાની દૃષ્ટિએ અને મૂલ્યની દૃષ્ટિએ - બંને રીતે બે-તૃતીયાંશ (2/3) બહુમતી જરૂરી છે.

અર્થાત્ માત્ર શેરહોલ્ડરોની સંખ્યા પૂરતી નથી; શેર મૂડીના મૂલ્યના બે-તૃતીયાંશનું પ્રતિનિધિત્વ પણ જરૂરી છે.

નોટિસની આવશ્યકતા

શેરહોલ્ડરોની મીટિંગની નોટિસ:

- સતત ત્રણ અઠવાડિયા સુધી દર અઠવાડિયે ઓછામાં ઓછું એક વખત પ્રકાશિત કરવી;
- સંબંધિત વિસ્તારમાં ફરતા ઓછામાં ઓછા બે અખબારોમાં પ્રકાશિત કરવી;
- તેમાંના ઓછામાં ઓછા એક અખબારની ભાષા સ્થાનિક લોકો સામાન્ય રીતે સમજી શકે તેવી ભાષા હોવી જોઈએ.

RBIની મંજૂરી, Scheme અને Shareholdersનું રક્ષણ

4. RBIની મંજૂરી ફરજિયાત

જરૂરી શેરહોલ્ડર મંજૂરી મેળવ્યા બાદ **Scheme of Amalgamation** RBIને મંજૂરી માટે રજૂ કરવી જરૂરી છે.

નિર્ધારિત માહિતી અને દસ્તાવેજો **PRAVAAH Portal** મારફતે રજૂ કરવાના રહેશે.

માત્ર બોર્ડ અને શેરહોલ્ડરોની મંજૂરી મળવાથી વિલીનીકરણ અમલમાં આવતું નથી.

RBIની મંજૂરી ફરજિયાત છે.

5. RBIની મંજૂરી અને વિલીનીકરણની અસર

RBI Schemeને લખિત આદેશ (**Written Order**) દ્વારા મંજૂર કરશે અને તેમાં વિલીનીકરણની **Effective Date** નક્કી કરવામાં આવશે.

નક્કી કરેલી તારીખથી:

- વિલીનીકરણ થનારી UCBની તમામ **Assets/Property** વિલીનીકરણ કરનાર UCBમાં ટ્રાન્સફર થશે.
- તેની તમામ **Liabilities** વિલીનીકરણ કરનાર UCBને ટ્રાન્સફર થશે.
- વિલીનીકરણ થનારી UCB **Dissolve** (વિસર્જિત) થશે.
- RBI સંબંધિત **Registrar of Co-operative Societies/Central Registrar**ને આદેશની જાણ કરશે, જેથી વિલીન થયેલી UCBનું નામ રજિસ્ટરમાંથી દૂર કરી શકાય.

Multi-State સંબંધિત બાબત

જો એક રાજ્યમાં નોંધાયેલ UCBનું બીજા રાજ્યમાં નોંધાયેલ UCB સાથે વિલીનીકરણ થાય અને પરિણામે નવી UCB **Multi-State UCB** બને, તો:

Multi-State Co-operative Societies Act હેઠળ જરૂરી **Registration** વિલીનીકરણ અમલમાં આવે તે પહેલાં પૂર્ણ કરવું પડશે.

6. Acquiring UCBને મળતી મહત્વપૂર્ણ રાહતો / Incentives

RBI પોતાની વિવેકબુદ્ધિથી વિલીનીકરણ મંજૂર કરતી વખતે કેટલીક રાહતો અથવા **Incentives** આપી શકે છે.

A. Branch Rationalisation

Acquiring UCBને નીચેની મંજૂરી મળી શકે છે:

- વિલીન થયેલી UCBની નુકસાન કરતી (**Loss-making**) શાખાઓ બંધ કરી શકે;
- શાખાઓનું વિલીનીકરણ (**Merger of Branches**) કરી શકે;
- બંધ/મર્જ થયેલી શાખાના **Branch Licence**નો ઉપયોગ વિસ્તૃત કાર્યક્ષેત્રમાં નવી શાખા ખોલવા માટે કરી શકે;
- વિસ્તૃત કાર્યક્ષેત્રમાં શાખાનું **Relocation** કરી શકે, પરંતુ હાલના ગ્રાહકોને બેંકિંગ સુવિધાઓ સતત મળતી રહેવી જોઈએ.

B. Regulatory Licences / Facilities

Acquiring UCBને કેટલીક સુવિધાઓ, જેમ કે **AD Category-I Licence**, ચોક્કસ CRAR શરતોને આધીન રહીને ચાલુ રાખવાની મંજૂરી મળી શકે છે.

C. Multi-State UCB

જો બે UCB જુદા જુદા રાજ્યોમાં નોંધાયેલ હોવાને કારણે વિલીનીકરણ પછી UCB માત્ર આ કારણસર **Multi-State UCB** બને, તો RBI સામાન્ય રીતે Multi-State UCB માટે નિર્ધારિત **Minimum Entry Point Capital**ની શરત પર આગ્રહ ન રાખી શકે.

7. Losses / Goodwillની સારવાર

આ જોગવાઈ ખાસ મહત્વપૂર્ણ છે.

વિલીન થયેલી UCB પાસેથી લેવામાં આવેલા **Losses**ને વિલીનીકરણના વર્ષ સહિત વધુમાં વધુ પાંચ વર્ષના સમયગાળામાં **Amortise** કરવાની મંજૂરી મળી શકે છે.

સારવાર નીચે મુજબ રહેશે:

A. Consideration > Net Assets

જો શેરહોલ્ડરોને ચૂકવવાનું **Consideration, Net Assets** કરતાં વધારે હોય, તો વધારાની રકમને **Goodwill** તરીકે ગણવામાં આવશે અને તેને પાંચ વર્ષમાં **Amortise** કરવામાં આવશે.

B. Liabilities > Assets અને Consideration ચૂકવવાનું ન હોય

જો કોઈ **Consideration** ચૂકવવાનું ન હોય અને **Liabilities, Assets** કરતાં વધારે હોય, તો આ વધારાની રકમને **Goodwill** તરીકે ગણવામાં આવશે અને તેને પાંચ વર્ષમાં **Amortise** કરવામાં આવશે.

C. Assets > Liabilities અને Consideration ચૂકવવાનું ન હોય

જો કોઈ Consideration ચૂકવવાનું ન હોય અને **Assets, Liabilities** કરતાં વધારે હોય, તો વધારાની રકમને **Capital Reserve** તરીકે માન્ય કરવામાં આવશે.

નાણાકીય રીતે નબળી UCBના વિલીનીકરણ અંગે વિચાર કરતી વખતે આ જોગવાઈ ખાસ મહત્વપૂર્ણ બની શકે છે.

8. વિલીનીકરણનો વિરોધ કરનારા શેરહોલ્ડરોના અધિકારો

જે શેરહોલ્ડર વિલીનીકરણનો વિરોધ કરે છે, તેને RBI દ્વારા Scheme મંજૂર થયા બાદ પોતાના શેરની કિંમતનો દાવો (**Claim**) કરવાનો અધિકાર રહેશે. આ દાવો RBIની મંજૂરીની તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર કરવો પડશે. RBI Schemeને મંજૂરી આપતી વખતે જે શેર મૂલ્ય નક્કી કરશે તે અંતિમ (**Final**) રહેશે.

મહત્વપૂર્ણ અપવાદ

જો કોઈ વ્યક્તિએ બેંક પાસેથી લીધેલી લોન/ઉધાર મેળવવાની શરત તરીકે શેર લીધા હોય અને તેના ઉપર હજુ બાકી દેવું (**Outstanding Dues**) હોય, તો શેરનું મૂલ્ય તેના તમામ બાકી દેવાની સંપૂર્ણ અને અંતિમ ચુકવણી થયા પછી જ પરત કરવામાં આવશે.

9. Acquiring UCBના બોર્ડ માટે સૂચિત Due Diligence Checklist

વિલીનીકરણને મંજૂરી આપતાં પહેલાં Acquiring UCBના બોર્ડે ખાસ કરીને નીચેની બાબતોની તપાસ કરવી જોઈએ:

વિસ્તાર (Area)	મુખ્ય પ્રશ્ન (Key Question)
Deposits	શું તમામ થાપણદારોના થાપણોની સંપૂર્ણ સુરક્ષા થશે?
Capital	વિલીનીકરણ પછી CRAR RBIની જરૂરી લઘુત્તમ મર્યાદા પૂર્ણ કરશે?
Net Worth	Target UCBની વાસ્તવિક Net Worth કેટલી છે?
NPA	Gross NPA અને Net NPA પર વિલીનીકરણની શું અસર થશે?
Due Diligence	શું સ્વતંત્ર Financial, Legal અને Operational Due Diligence પૂર્ણ કરવામાં આવી છે?
Valuation	શું Swap Ratioનું સ્વતંત્ર Valuation કરવામાં આવ્યું છે અને તેનો યોગ્ય આધાર છે?
Shareholding	વિલીનીકરણ પછીની Shareholding RBIના ધોરણોનું પાલન કરશે?
Branches	કઈ શાખાઓ Viable, Loss-making અથવા Overlapping છે?
Employees	સ્ટાફ અને Organisational Structure પર શું અસર થશે?
Technology	CBS અને IT Integration વ્યવહારુ અને શક્ય છે?
Legal Issues	કોઈ Pending Litigation, Statutory અથવા Regulatory Liabilities છે?
Profitability	ભવિષ્યની Profitability પર શું અસર પડશે?
Exposure	વિલીનીકરણ પછી Exposure Normsનું પાલન થશે?
Governance	નવા Board અને Managementની રચના કેવી રહેશે?

10. UCBs માટે મુખ્ય સંદેશ (Core Message)

2025નું માળખું સ્વૈચ્છિક વિલીનીકરણને શક્ય બનાવે છે, પરંતુ RBIનો અભિગમ મુખ્યત્વે નીચેની બાબતો પર કેન્દ્રિત છે:

થાપણદારોનું રક્ષણ + મૂડી પર્યાપ્તતા + યોગ્ય Due Diligence

વિલીનોની પ્રક્રિયાને નીચે મુજબ સમજી શકાય:

Due Diligence → Board Approval – કુલ Board Strengthની 2/3 → Independent Valuation & Swap Ratio → Shareholders' Approval – સંખ્યા અને મૂલ્ય બંનેમાં 2/3 → RBIને PRAVAAH મારફતે અરજી → RBI Sanction → Assets & Liabilitiesનું Transfer → Amalgamated UCBનું Dissolution

બોર્ડ માટે અંતિમ સંદેશ

Acquiring UCBના બોર્ડ માટે સૌથી મહત્વપૂર્ણ બાબત એ છે કે વિલીનીકરણને માત્ર:

- થાપણો વધારવા,
- શાખાઓ વધારવા અથવા
- બિઝનેસનું કદ વધારવા

માટેનું સાધન ન માનવું જોઈએ.

બોર્ડે એ બાબતનું મૂલ્યાંકન કરવું જોઈએ કે વિલીનીકરણ પછી નાણાકીય રીતે વધુ મજબૂત, સ્થિર અને ટકાઉ સંસ્થા (**Financially Stronger and More Sustainable Institution**) ઊભી થશે કે નહીં.

RBIના માળખા મુજબ ખાસ કરીને નીચેની બાબતો પર અસરનું મૂલ્યાંકન કરવું જરૂરી છે:

Profitability | Net NPA | CRAR | Exposure Norms | Shareholders' Interests

અંતે, સફળ વિલીનીકરણનું મુખ્ય માપદંડ માત્ર **Balance Sheet**નું કદ વધવું નહીં, પરંતુ **Depositors**નું રક્ષણ, પૂરતી મૂડી, **Asset Quality**, સક્ષમ **Governance** અને લાંબા ગાળાની **Financial Sustainability** હોવું જોઈએ.